

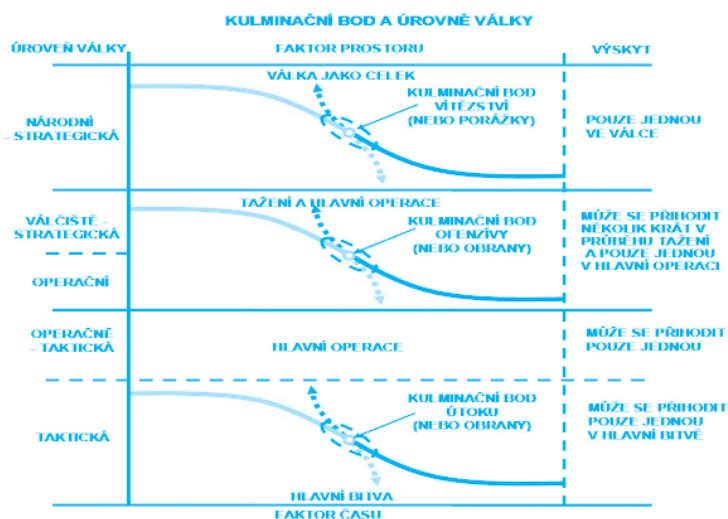
A well-timed retreat, which enables us to keep all the initiative, is of great assistance to us in switching to the counter-offensive, when we have reached the terminal point of retreat, we have regrouped our forces, and are waiting at our ease for the fatigued enemy. [1]

Mao Tse-tung, Selected Military Writings

Doktrinální publikace, které byly zmíněny v minulém čísle ale i další, jsou základem pro velitele, aby při plánování a vedení operací mohl rozpoznat možnou kulminaci a stanovil způsoby, jak ji oddálit. Historie je však důkazem, že prvním výstřelem se původní plány mění. Přesto existuje řada faktorů či indicií, které operačnímu veliteli mohou poskytnout radu, jak příchod nebo dosažení kulminačního bodu rozpozná.

Kulminační bod na jednotlivých úrovních války, vzájemný vztah kulminačních bodů

Jak bylo uvedeno, kulminační bod existuje pro útočníka i obránce na každé úrovni války. Čím nižší je úroveň, tím snadněji se bod určuje. Čím je úroveň vyšší, tím existuje větší komplex vlivů, které kulminaci bojové síly vlastních vojsk nebo vojsk protivníka zapříčiňují. Kulminační bod na operační nebo strategické úrovni je obtížné předvídat, a to z důvodu různých faktorů, které jej ovlivňují. Na obr. 1 je naznačen možný výskyt kulminace podle úrovně války.

Obr. 1: Kulminační bod a úrovně války

Strategická kulminace nastává, když stát (aliance, koalice apod.) již dále nemá zdroje pro pokračování konfliktu. Ke strategické kulminaci v průběhu války (tažení) může dojít pouze jednou. Ve strategické kulminaci je střed zájmu válčících stran soustředěn na síly dostupné spíše v budoucnu než na ty, které jsou momentálně použitelné. Kulminační bod nastane, když kladný poměr vojenských a nevojenských zdrojů je snižen do té míry, že šance na úspěšný výsledek války jsou uzavřeny a útočník přechází do obrany nebo riskuje porážku. Obránci jsou nuceni žádat o mír, v opačném případě čelí destrukci a možné okupaci. Strategická kulminace může vzejít z:

- eroze domácí národní nebo politické vůle,
- úpadku národní (lidové) podpory,
- nedostatku zájmu nebo jiných zdrojů,
- nadměrných obětí.

Na operační úrovni existuje komplex faktorů ovlivňujících kulminaci. Kulminační body jsou zde spojeny s časem, prostorem a existující bojovou silou. Přímo odpovídají možnosti použít dostupnou bojovou sílu v rámci vymezeného prostoru a času. Síly na operační úrovni jsou rovněž zranitelné dosažením kulminace na taktické úrovni. Vzájemná závislost těchto faktorů vytváří nejistotu. To činí obtížným předvídat operační a strategické kulminační body. Ztráta rozhodujících schopností nebo neočekávaný taktický úspěch může rychle změnit výhodu mezi čelícími si vojsky. Operační kulminace může vzniknout v průběhu hlavních bojových operací nebo v daném bodu tažení. Zde může proběhnout několik kulminací postupně, nebo i simultánně. Držení nadvlády pak balancuje (narůstá nebo klesá) podle toho, zda se velitel přizpůsobí ztrátě rozhodujících schopností, nebo získá nové výhody v závislosti na vývoji operace.

Kulminace na taktické úrovni může být plánovaná událost. V takových případech záměr operace předem stanovuje, která část vojsk a u jaké činnosti bude kulminovat. Protože kulminace je očekávaná, jsou přijímána opatření na zmírnění důsledků. Určení kulminace na této úrovni je oproti operační úrovni snazší, protože je výsledkem jednotlivých bojů nebo sražení. Kulminace nastává přímo v průběhu hlavních bojů, kdy je zapříčiněna akcemi na bojišti nebo rozhodnutími přijatými na vyšším stupni velení. Kulminace se z principu vztahuje k přímému použití bojové síly, která je postupně snižována, pokud ve vhodném čase nedochází k její regeneraci. V tomto případě taktické jednotky musí zastavit své akce nebo pokračovat v boji a riskovat neúspěch. Jestliže jednotky mohou kulminaci zamezit nebo jí posunout, ulehčují si vlastní situaci.

Kulminační body na jednotlivých úrovních války se mohou navzájem ovlivňovat. Jeden bod na nižší úrovni současně ovlivňuje další bod na úrovni vyšší. Někdy kulminační bod na taktické nebo operační úrovni má operační nebo strategické důsledky. [2] Jiná forma vzájemného působení může nastat, když útočník nebo obránce překročí kulminační bod na vyšší úrovni způsobením porážky vojsk na úrovni nižší. To se stává, když výsledkem bojů je výrazná ztráta v bojové síle, tedy výrazné oslabení způsobené předešlými operacemi. [3]

Faktory ovlivňující kulminaci

Indikace příchodu kulminačního bodu může být ovlivněna řadou různých faktorů. Pokud by se plánovač [4] chtěl dozvědět z aliančních publikací, které to jsou, hledal by marně. Buď by se musel obrátit na dílo „O válce“, anebo sáhnout po některé z publikací ozbrojených sil USA.

Již manuál FM 100-5 poskytoval veliteli pomoc při určení kulminačního bodu, kdy v příloze je věnována podobná diskuze ke kulminačnímu bodu, jakou provedl Clausewitz. Manuál uvádí seznam určitých důvodů, které zejména na operační a taktické úrovni mohou být příčinou kulminace. Všeobecně jsou uváděna tyto:

- doprava zásob pro útočící vojska směrem vpřed může být nedostatečně organizována, sklady a transporty mohou být nepostačující,
- potřeba střežit vlastní operační směry „spotřebovává“ vlastní bojové síly,
- vojáci útočících vojsk mohou být fyzicky vyčerpáni, a jak útok postupuje i morálně méně angažováni,
- ztráta bojové síly nebo dalších zdrojů,
- velitel by mohl předstihnout své zpravodajské orgány v útoku, který probíhá do větší vzdálenosti a rychleji než bylo plánováno,
- obránce si pravděpodobně vybere lepší terén pro obranu,
- obránce může ukázat zvýšenou rozhodnost,
- obránce může získat nové spojence, zejména když se jeho situace zhoršuje.

Společnou příčinou kulminace **na operační úrovni** může být sledování vícero cílů bez ohledu na prostor, čas a dostupné síly. [5] **Na taktické úrovni** může být útok nebo obrana dočasně „přetažena“ vyčerpáním části velitelů a jejich jednotek, nebo vyčerpáním zásob. Tento stav by mohl být vyřešen jediné výměnou velitele nebo celé jednotky, vysláním posílení nebo rychlým doplněním zásob.

Kulminaci ovlivňuje řada faktorů operačního prostředí. Obránce může využít **terén** a vyčerpávat postupujícího nepřítele, který má problémy v systému zásobování, přepravě, pohyblivosti apod. Ačkoli útočník může překonat vliv terénu rychlostí a intenzitou postupu, činnost ve vyšším tempu má nevýhody, které mohou oslabit jeho útočící síly. [6]

Vzdálenost ovlivňuje jak útočníka, tak obránce. Šířka a hloubka válčiště může způsobit rozptýlení bojové síly, což je problém zejména pro útočníka. Pokud uvažujeme, zda úspěch zajišťuje početní převaha, tak je to spíše použití převládající bojové síly v rozhodujícím místě a čase. [7]

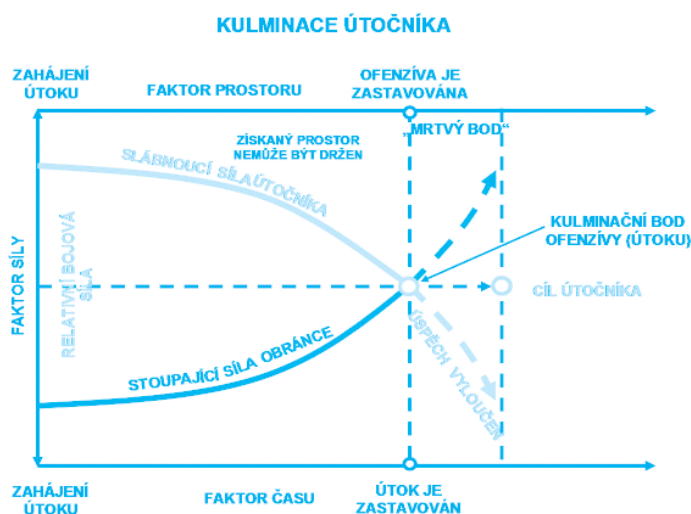
Čas je další faktor, který všeobecně zvýhodňuje obránce. Ten se snaží pozdržet rozhodnutí a využít čas ke zvýšení jeho relativní výhody, zatímco útočník musí rozhodnutí urychlit, protože plynutí času přináší výhodu obránci.

Dalším vlivem je **pokles bojové síly** z důvodu vyčerpání, únavy, nevýhodného postavení, náročného terénu nebo počasí. Zde je kulminační bod ovlivněn schopností soustředit síly na rozhodující bod pro získání překvapení, otřesení protivníka nebo jeho síly. Velitelé při **hodnocení strategické nebo operační situace** mohou být příliš optimističtí nebo naopak pesimističtí. Jejich vnímání schopností protivníka nebo jeho záměru může být nesprávné. Taktéž mohou vkládat nerealistické očekávání do podřízených velitelů a vojsk. Útočník i obránce mohou dosáhnout kulminačního bodu z důvodu nedostatečného **zpravodajského zabezpečení**. Kulminace útočníka může taktéž nastat, když jeho síly postupují rychleji než zpravodajské orgány. Velitelé a jejich štáby tak mohou přijmout nesprávné závěry, ačkoli jejich zpravodajské orgány jsou schopné zabezpečit požadované úkoly. [8]

Nedostatek logistické podpory je další příčinou kulminace, například špatná organizace přísunu zásob dopředu, nouze o prostředky přepravy, munici, pohonné hmoty nebo potravu. Nepřetržitý boj a prodlužování zásobovacích cest tento problém dále zhoršují. [9] Kulminace v útoku může být posunuta správnou synchronizací logistiky, dovolující velitelům řídit tempo

jejich činnosti. Toto je důležitější na operační než na taktické úrovni z důvodu faktorů času, prostoru a sil a odpovídajícími následky, jestliže se udržitelnost logistiky ukazuje jako nedostatečná. Operační velitel by měl zvážit všechny tyto faktory.

Obě bojující strany se snaží naplnit své cíle před dosažením kulminačního bodu. **Úkolem útočnicka** je oddálení kulminace v prostoru a čase, zatímco obránce se jí snaží urychlit. Pro naplnění tohoto existuje řada dalších faktorů. Útočník může předejít příchodu kulminaci lepší ochranou sil za účelem nižší míry jeho vyčerpání, udržováním iniciativy a vysokého operačního tempa a zajištěním načasovaného příchodu posil nebo zasazení záloh. Může správně nafázovat průběh operace, plánovat palby a využívat operační přestávky. Navíc může využívat manévry, jednotu úsilí, nebo naopak přenesení úsilí na jiné jednotky a další operační principy. Na obr. 2 jsou naznačeny základní zákonitosti dosažení kulminačního bodu útočnicka, v případě že jeho síla v průběhu útoku postupně slábne.

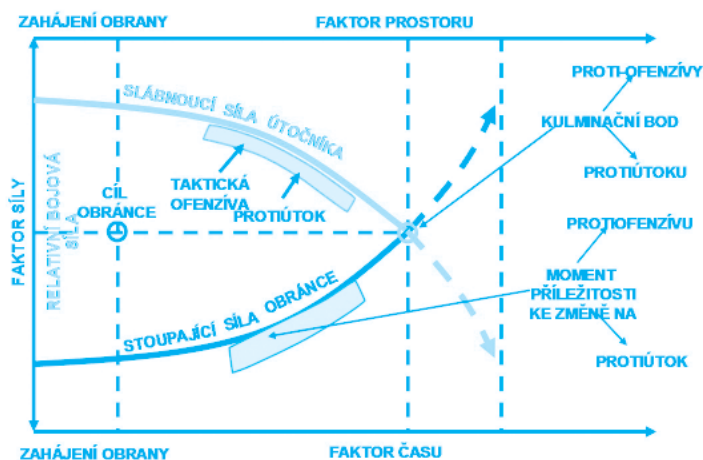

Obr. 2: Kulminace útočnicka

Úkolem obrany je urychlení kulminace útočnicka dříve, než tento naplní své cíle. Obránce může urychlit kulminaci značným vyčerpáním útočnicka v kombinaci s pozemními a vzdušnými útoky. Může „vykolejit“ jeho časový harmonogram útoku, nebo může působit neočekávaně silným odporem na vybraných místech. Obránce by současně měl zaměřit svoje úsilí nejen vůči bojovým silám útočnicka, ale taky proti prvkům jeho logistického zabezpečení. Může odříznout jeho zásobovací trasy úderem na pozemní nebo železniční křižovatky, letiště nebo mosty za účelem eliminace důležitých zařízení a tím způsobit potíže v zásobovacím systému logistiky útočnicka. Tím, jak se jeho zásobovací trasy prodlužují, stávají se zranitelnějšími, protivník musí přidělovat více zdrojů na jejich obranu a tím se oslabuje jeho schopnost útočit (obr. 3).

Velitel bránících se vojsk, který rozpoznal že útok dosáhl kulminace, může přejít do protiútoky. Útočník je pak nucen přejít do obrany ovšem bez podstatných výhod. V případě, že obránce tuto příležitost nevyužije a není již schopen podniknout protiútok nebo se úspěšně bránit, musí se odpoutat, stáhnout nebo utrpět porážku.

KULMINACE OBRÁNCE

Obr. 3: Kulminace obránce

Opatření velitele a štábu k zamezení kulminace

Při plánování tažení nebo operací, velitelé musí analyzovat faktory týkající se příchodu kulminačního bodu před dosažením stanoveného cíle. Schopnost vyhodnotit bojovou sílu se přímo vztahuje ke schopnosti předvídat situaci i trendy relativní bojové síly týdnů a měsíců dopředu. Čím vyšší je stupeň velení, tím delší perspektiva musí být sledována. Neschopnost velitelů předvídat příchod kulminačních bodů často zapříčiňuje porážku, či dokonce neúspěch celé operace. [10]

Prvky operačního plánu, které přímo ovlivňují dosažení kulminačního bodu, zahrnují cíle, těžiště, posloupnost, fázování, zálohy, překvapení a klamání. Operační tempo se vztahuje k mezilehlým (bližším) cílům. V určitých případech jimi mohou být i předem stanovené a plánované rozhodující body na směrech postupu. Čím je jich více, tím nižší je tempo. Jestliže je operace fázována chybně, může kulminovat příliš brzo. Předčasnému dosažení kulminačního bodu může být zabráněno plánováním operačních přestávek poté, co byly splněny bližší cíle (úkoly) a před pokračováním činnosti ke splnění následujících. Pro zachování tempa musí být po celou dobu operace organizovány a udržovány vysoce mobilní druhé sledy a zálohy. Doba jejich zasazení se musí předvídat předem v průběhu plánování a po zahájení operace přehodnocovat. Relativní poměr bojové síly se může změnit, jestliže se vojska objeví v prostoru a čase, kde a kdy nejsou protivníkem očekávány. Bojová síla je téměř vždy efektivnější, pokud je použita ve spojitosti s překvapením, nebo útokem na boky a zád. Dalším významným prvkem, který lze vhodně použít je klamání, maskování atd.

Velitelé, kteří jsou „fixováni“ na probíhající (aktuální), případně nastávající činnost, mohou mít potíže v uvědomění si kulminace, která se může blížit. Aby tomu předešli a uspěli, musí předvídat činnosti potřebné k získání a udržení iniciativy, předvídat zátěž a vyčerpání svých jednotek. Operační velitelé by měli přelstít protivníka, znát a obejít jeho silná místa a zdržovat jej. Jestliže tento reaguje neočekávaně, plány by měly být změněny pro další udržení iniciativy.

Zpravodajská činnost je důležitá pro rozpoznání a hodnocení příznaků předčasné kulminace. Měly by být používány různé zpravodajské zdroje v rozsahu od technických po lidské. V průběhu provedení operace by měly úzce spolupracovat prvky C3I. [11] Životně důležitá je také ochrana míst velení, bojujících vojsk, druhých sledů a záloh a prvků logistického zabezpečení.

Dílčí závěr

Přes měnící se charakter vedení operací a postupný přechod z vedení operací vysoké intenzity na operace jiné než válka, koncepce kulminačního bodu zůstává nadále významná. Zatímco její teoretické základy vycházejí ze základních postulátů Clausewitze, obsah podstoupil změny. Faktory, které kulminaci ovlivňují, jsou rozmanitější a je proto složitější je kvantifikovat. Z toho důvodu je použití koncepce obtížnější, zejména v konfliktech nižší intenzity, kdy spojení mezi strategickou a taktickou úrovní je méně jasné než při vedení války na operační úrovni. Zásadní změnu v chápání teorie kulminačního bodu a praktickém dopadu kulminace tvoří činnost vojsk v operacích na podporu míru. Zde jsou faktory způsobující kulminaci do značné míry těžko předvídatelné a často nevypočitatelné. Ačkoli teorie dává návod na „cítění“ příchodu kulminačního bodu, úspěch to nezaručuje. Základním předpokladem je přijmout opatření k zamezení kulminace již v procesu operačního plánování se širokou vizí. Historické příklady usnadňují správné pochopení teorie, ovšem na druhé straně nemohou poskytnout vyšlapanou cestu v budoucnosti.

Aplikování této koncepce vyžaduje zkušenosti na straně velitelů a jejich štábů, zejména na strategické a operační úrovni, protože výsledek předčasné kulminace, nebo neúspěch využít výhodu kulminace protivníka jsou hroznější, závažnější a trvalejší než na taktické úrovni. Operační velitelé musí rozpoznat faktory, které kulminaci u vojsk vlastních a vojsk protivníka zapříčiňují, následně plánovat činnost k jejímu předejití, nebo naopak, k urychlení. Rozhodující roli v tomto procesu budou sehrávat zejména zpravodajští důstojníci v průběhu hodnocení situace, předvídaní kulminačního bodu a zpravodajské přípravy bojiště. Nehmotné prvky bojové síly jako jsou zejména vůdcovství, morálka, disciplína, doktríny a příprava vojsk zůstávají rozhodující. Operační velitelé, kteří musí věnovat pozornost na hmotné prvky bojové síly, která ovlivňuje nebo zapříčiňuje kulminaci, se proto musí zaměřit na nevypočitatelné faktory, které jí významně nebo dokonce rozhodně ovlivňují.

Poznámky:

- [1] *Správně načasovaný ústup, který nám umožní udržet veškerou iniciativu, je pro nás ohromnou pomocí v přechodu k protiofenzivě, když jsme dosáhli mezní bod ústupu, přeskupili své síly a v klidu čekáme na vyčerpaného nepřítele* (volný překlad autora). V r. 1979 byl v Číně zaveden nový koncept hláskové abecedy tzv. pinyin, podle něj se jméno Mao Ce-tung anglicky přepisuje jako Mao Zedong.
- [2] Jako příklad může sloužit neúspěch Němců v protiofenzivě v Ardenách v prosinci 1944, který měl dalekosáhlé strategické následky. Operačním cílem bylo zmocnění se Antverpského přístavu rozdělením a zničením spojeneckých sil v severním a jižním sektoru Arden. Němci plánovali nasadit do 30 divízi, včetně 12 obrněných, provést překvapivý přesun k řece Meuse a bez zastávky pokračovat směrem k pobřeží. Doufali rozdělit 1. US armádu a 21. britskou skupinu armád a zničit je v blízkosti Antverp a Bruselu. Hitler chtěl „vykolejit“ harmonogram Spojenců ke vpádu do Německa, aby většinu svých sil ze západu mohl přesunout na západ k obraně proti Rudé armádě. Ofenziva začala 6. prosince a měla určité taktické zisky. Ovšem začala ztrácet na síle z důvodu nedostatku munice a pohonných hmot. Z důvodu stálých stoupajících ztrát, Hitler nakonec přiznal, že ofenziva zkrachovala. V průběhu bojů Němci ztratili 100.000 mužů, 800 tanků a 1000 letadel, které nemohly být nahrazeny, čímž se otevřely dveře pro konečný vpád Spojenců do Německa.

- [3] Například boj o Midway v červnu 1942 byl operační vítězství pro spojenecké síly a operační porážka se strategickými důsledky pro Japonsko, které ztratilo čtyři letadlové lodě, 332 letadel a své nejlepší piloty. Od té doby se strategická iniciativa postupně měnila v prospěch Spojenců.
- [4] Pod tímto výrazem míním osobu zainteresovanou na procesu operačního plánování.
- [5] V červenci 1942 Hitler rozhodl o sledování dvou operačních cílů současně (ropná pole v Kavkazu a Stalingrad), které byly na dvou různých, odchylných směrech. To byl základní důvod pro porážku u Stalingradu a následně bod zlomu na východním frontu. Hitler stanovil, že úkolem skupiny armád A bylo obklíčit a zničit vojska Rudé armády na jihozápadu od Rostova na Donu a zmocnit se východního pobřeží Černého moře, a tím zlikvidovat flotilu na tomto moři. Ve stejném čase by rychlé jednotky chránily východní křídlo, zmocnily se prostoru kolem Grozného a blokovaly komunikace v Osetii a Gruzii. Na konec by skupina postoupila ke Kaspickému moři a ovládla Baku. Skupina armád B by vybudovala svou obranu na řece Don a Volha, úderem směrem na Stalingrad by zničila vojska Rudé armády, zmocnila se města, překročila řeky Don a Volhu a blokovala dopravu na řece. Další jednotky by rychle postupovaly na Astrachaň, aby blokovaly hlavní vodní cestu na Volze. Němci koncentrovali celou skupinu armád na jeden bod, Rostov na Donu. Tím byly šance na obklíčení stále silných vojsk Rudé armády ztraceny. Navíc terén, podnebí a nedostatek pohonných hmot pracovaly proti plánu. Začátkem srpna byly dva německé a jeden rumunský sbor o celkové síle osmi divízi určeny pro podporu kampaně směrem na Stalingrad, která měla trvat pouze tři týdny. Skupině armád A bylo nařízeno soustředit zbývající motorizované jednotky pro postup směrem Maikop. Hitler přecenil výsledek německé letní ofenzivy v jižním Rusku a zcela upoutal pozornost na zachvácení ropných polí v Kavkazu. Z toho důvodu opomíjel úder směrem na Stalingrad.
- [6] Bitva u Agincourtu (severní Francie), jako součást stoleté války, se uskutečnila dne 25. října 1415. Proti sobě stály armády anglického krále Henryho V. a Karla VI., Francouzského, který byl v několikanásobné převaze. Bitvě předcházely trvalý déšť, který do značné míry rozbahnil místo bojiště. Toto se stalo výhodným pro anglická vojska, které se bránila na místě a tím eliminovala postupující francouzské šiky. Tyto sestávaly převážně z rytířů a bojovníků v brněních, kteří postupně uvízli v těžkém terénu a tak se stali snadnou kořistí pro pohyblivé anglické lučištníky a lehkou pěchotu, která je dobytela na místě. Prameny uvádí, že poměr ztrát byl 10:1 ve prospěch anglických vojsk.
- [7] Příkladem je neúspěšná ofenziva Rudé armády v jižním Rusku, kdy německé jednotky byly pronásledovány nepřerušovaně podél téměř 1000 km dlouhé fronty, která na jihu dosáhla hloubky až 600 km. Šířka útočících čelních jednotek se postupně zužovala a tyto postupně zůstávaly stát. Přetažení a oslabení těchto bojujících jednotek byla hlavní příčina následně úspěšné německé protiofenzivy. Jednotky Rudé armády princip soustředění úsilí v útoku opakovaně porušovaly. Postupem přes širokou frontu v různých směrech se snažily dosáhnout svých cílů téměř současně.
- [8] V průběhu prvních bojů o El Alamejn v červenci 1942 Rommel ztratil zpravodajské prostředky, čímž se hodnocení přesného obrazu na bojišti stalo nemožným.
- [9] Stále se prodlužující zásobovací cesty a odpovídající problémy v jejich udržování byly hlavním důvodem neúspěchu generála Rommela pokračovat v ofenzivě za El Alamejn v roce 1942. Jeho vpád do Egypta kulminoval koncem června z důvodu vyčerpání po téměř pěti týdnech pokračujících bojů, které začaly u Gazaly. Počátkem července již byly německé jednotky žalostně oslabené mužstvem, zejména pěchotou. Jejich zásobovací trasy byly dlouhé téměř 2000 km, zatímco trasy spojeneckých sil z Egypta asi 120 km.
- [10] V průběhu prvních bojů o El Alamejn v červenci 1942 Němci dosáhli svého kulminačního bodu, a tím vytvořili podmínky pro britskou protiofenzivu a případné vítězství. Žádná ze stran nepředvídala nebo nevzala na vědomí, že nastává kulminace, ačkoli k tomu byly indikace. Původně Rommel, jak se zdálo, cítil, že Britové získali taktickou iniciativu. Měl pouze 26 tanků, dlouhé zásobovací trasy, vyčerpaná vojska a čelil stále tvrdšímu britskému odporu. Později vydal vojskům rozkaz zakopat se. Několik dalších dnů Afrika Korps odrážel opakované britské útoky, ale pouze se slabým výsledkem a nepřipouštěl si dosažení svého kulminačního bodu. Po několika dnech odpočinku zaútočil, ale byl zahnán zpět. Mužstvo a materiál, který v průběhu těchto bojů Rommel ztratil a spotřeboval, byl později rozhodující v průběhu dalších bojů o El Alamejn.
- [11] C3I – Command, Control, Communication, Information: velení, řízení, spojení a vojenské zpravodajství (ŠIS, <http://www.stand.acr/STAN/dostupnedokumenty.php?zaznam.51>).

Literatura:

CLAUSEWITZ Karl von. *O Válce* [Vom Kriege]. Brno: Bonus A 1996. ISBN 80-85914-27-1.

CLAUSEWITZ Carl von. *On War*. Michael Howard and Peter Paret (translators), Princetown University Press, 1976.

EASTWOOD Fred R. III. *Zeroing in on the Culminating Point*. Naval War College, 2001.

HALL George M. *Culminating Points*. *Military Review*, July 1989, pp. 79-86.

SPIŠÁK J. Teoretické vymezení obsahu pojmů těžiště a kulminační bod v podmínkách vedení globální války proti terorismu. *Závěrečná práce 20. KGŠ*, IBSN 978-80-7231-275-7, Brno 2007.

WEBB George S. *The Razors Edge: Identifying the Operational Culminating Point of Victory*. Naval War College, 9 March 1996.

AAP-6, NATO Glossary of Terms and Definitions, 2007.

Allied Joint Publication 01 (AJP 01), Spojenecká společná doktrína, 2006.

Allied Joint Publication 5 (AJP 5), Spojenecká společná doktrína pro operační plánování, 2006.

Field Manual 3-0 (FM 3-0), Operations, Headquarters, Department of the Army Washington, DC, 2008.

Joint Doctrine Publication (JDP) 01, Joint Operations, UK Armed Forces, March 2004.

Joint Publication (JP) 1-02, Dictionary of Military and Associated Terms (US) 2001 (As Amended Through 5 January 2007).

Joint Publication (JP) 2-01.3, Joint Tactics, Techniques and Procedures for Joint Intelligence Preparation of the Battlespace, May 2000.

Joint Publication (JP) 3-0, Joint Operations, 2006.

Joint Publication (JP) 5-0, Joint Operation Planning, 2006.

Joint Publication (JP) 5-00.1, Joint Doctrine for Campaign Planning, 2002.

Marine Corps Doctrinal Publication (MCDP) 1, Warfighting, 2001.

Vojenský výkladový slovník vybraných operačních pojmů. Ing. Oto Vejmelka (vedoucí zpracovatelské skupiny). Praha: Avis, 2004.

Na závěr musíme zajistit, že jadernou zbraň si nikdy neobstarají teroristé.

Toto je nejnaléhavější a nejextrémnější hrozba globální bezpečnosti. A jeden terorista s jadernou zbraní, který nebude váhat ji použít, by mohl rozpoutat mohutnou zkázu. Al-Ká'ida řekla, že usiluje o jadernou zbraň. A my víme, že po světě je nezabezpečený jaderný materiál. Abychom ochránili naše lidi, musíme cílevědomě a bezodkladně jednat.

Oznamuji dnes nové mezinárodní úsilí k zajištění veškerého takového materiálu ve světě během příštích čtyř let. Vytvoříme nové standardy, rozšíříme naši spolupráci s Ruskem a budeme usilovat o nová partnerství, abychom tyto citlivé materiály zabezpečili.

Musíme také rozvinout naši snahu rozbít černé trhy, zjistit a zajistit materiály během převozu a využít finanční nástroje k tomu, abychom přerušili tento nebezpečný obchod. Protože tato hrozba je dlouhodobá, musíme se spojit a přeměnit iniciativy, jako je Bezpečnostní iniciativa proti šíření jaderných zbraní (PSI) a Světová iniciativa za boj proti jadernému terorismu do trvalých institucí. A měli bychom začít pořádat globální summit o jaderné bezpečnosti, jako to udělají Spojené státy během příštího roku.

Vím, že někteří lidé budou zpochybňovat, zda můžeme naplnit takto široký program. Jsou to ti, kteří zpochybňují, zda je s ohledem na nevyhnutelné rozdíly mezi státy možná skutečná mezinárodní spolupráce. A pak jsou to také ti, kteří když slyší o světě bez jaderných zbraní, pochybují, zda je možné vytyčovat si cíl, jehož dosažení se zdá být nemožné.

Ale nemylte se: my víme, kam tato cesta vede. Když státy a národy umožní, aby byly formovány svými rozpory, propast mezi nimi se rozšíří. Když přestaneme usilovat o mír, tak zůstane navždy mimo dosah. Víme, kam vede cesta, když dáme přednost strachu před nadějí. Odsoudit nebo přehlédnout výzvu ke spolupráci je snadné a zbabělé. Tak začínají války. Tak končí pokrok lidstva.

**Obama v Praze mluvil k světu
(z projevu amerického prezidenta Baracka Obamy v Praze)
neděle 5. dubna 2009**

<http://aktualne.centrum.cz/zahranici/evropa/clanek.phtml?id=633905>